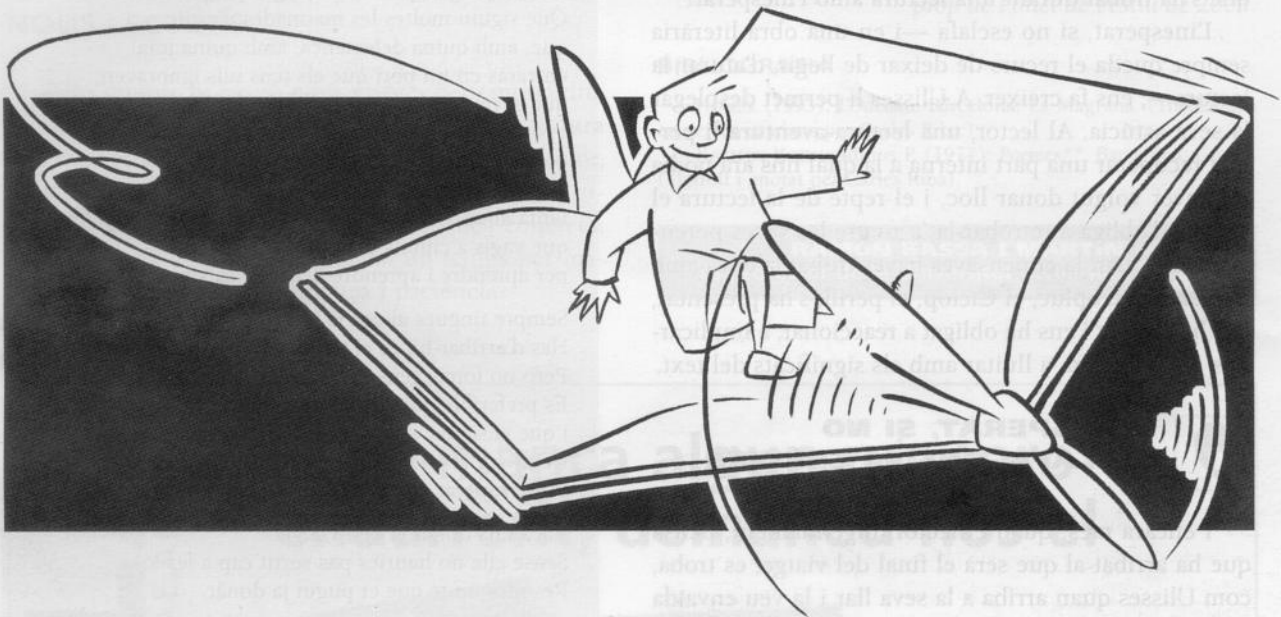

La lectura, un viatge a Ítaca

RAMON BASSA I MARTÍN

Lectura, llegir, llibre, lector, autor i text són paraules lligades per una dèria, per una passió, per un acte intern amb una representació externa, o, si voleu, per un missatge que demana una apropiació interna, però també són paraules que voldria lligar al concepte d'aventura, de trama, de viatge, de solitud, de camins oberts i inesperats, de troballes, enyors i retorns...

LLEGIR, UNA AVENTURA HOMÈRICA

SÍ, LA LECTURA ÉS UNA AVENTURA HOMÈRICA, odisséica. El lector és com un Ulisses que ha resolt emprendre un viatge —que ell pensa que serà un retorn, una retrobada— cap a un llibre, cap a una obra literària. Però, el que el lector no albira clarament és que, quan l'obra té una força interna, vital, quan parla amb el que Kundera anomena «l'ànima de les coses», transitarà dins l'aventura de llegir, i en sortirà diferent.

Per poder arribar a la plena lectura d'una obra mestra, s'ha d'establir un viatge homèric, una autèntica Odissea, on el lector recorre les rutes del mar calitjós de les paraules escrites. On intenta trobar les rutes, invisibles, que han mogut la nau de la imaginació de l'escriptor cap a una terra de repòs, cap a l'Ítaca enyorada.

Ara, com tan bé ha cantat Kavafis als seus versos, el lector descobreix que la lectura l'ha portat cap a un viatge, amb paisatges desconeguts que no esperava, amb perills, amb monstres interns i exteriors, i que l'important, allà on s'ha enriquit, ha estat el viatge, el trànsit per l'obra.

LA SOLITUD DEL LECTOR. EL RECOLLIMENT

A poc a poc, quan el lector s'endinsa en la lectura, descobreix que en determinats moments es troba tot sol enfrontat a circumstàncies que no domina. És l'únic que escolta el pertorbador cant de les sirenes i intenta donar-li un sentit personal. I malgrat tot, segueix endavant en la lectura, acompanyat de la solitud de l'heroi que arriba a ports «que els seus ulls ignoraven».

**EL LECTOR, QUAN L'OBRA TÉ
UNA FORÇA INTERNA, VITAL,
TRANSITARÀ DINS
L'AVENTURA DE LLEGIR,
I EN SORTIRÀ DIFERENT**

Aquest recolliment que acostuma a demanar la lectura facilita al lector que pugui donar un sentit al text. És en el recolliment de la gruta, tancada, on Ulisses troba una manera d'enfrontar-se a Polifem.

L'INESPERAT

Quina sort, la d'aquest lector que ha vist el Cíclop, que s'ha trobat durant una lectura amb l'inesperat!

Linesperat, si no esclafa —i en una obra literària sempre queda el recurs de deixar de llegir, d'aturar la lectura—, ens fa créixer. A Ulisses li permet desplegar la seva astúcia. Al lector, una lectura-aventura li permet recuperar una part interna a la qual fins ara podia no haver volgut donar lloc, i el repte de la lectura el sacseja, l'obliga a retrobar-la, a treure les seves potencialitats. Quan ja et pensaves haver trobat la cova amb aliments i aixopluc, el Cíclop, el perill, s'ha presentat, ens ha atrapat i ens ha obligat a reaccionar, a implicar-nos en la lectura, a lluitar amb els significats del text.

**L'INESPERAT, SI NO
ESCLAFI, ENS FA CRÉIXER**

I encara més, quan el lector, ingènuament, pensa que ha arribat al que serà el final del viatge, es troba, com Ulisses quan arriba a la seva llar i la veu envaïda d'estranyos, que no és així, que aquella lectura —si el text té una adequada qualitat literària— el porta a trobar-se amb ell mateix, amb les seves vivències, els seus reptes, els seus dubtes, antics pensaments i sentiments, les seves pors quasi oblidades, que en una bona lectura tornen a fer compareixença com estranyos i invasors.

L'OBRA OBERTA

La lectura del text de l'obra, com el viatge, és oberta a diverses interpretacions. Quan el lector explora el text es troba amb diverses possibilitats, amb camins diferents que pot seguir. L'obra literària no ho diu tot. Cada lector hi troba sentits nous i diferents. Si els companys d'Ulisses haguessin pogut contar el seu viatge no haurien dit el mateix, cada un hauria destacat un paisatge, un encontre, una troballa, una mirada.

ÍTACA

Quan surts per fer el viatge cap a Ítaca,
has de pregar que el camí sigui llarg,
ple d'aventures, ple de coneixença.
Els Lestrígons i els Cíclops,
l'airat Posidó, no te n'esfereixis:
són coses que en el teu camí no trobaràs,
no, mai, si el pensament se't manté alt, si una
emoció escollida
et toca l'esperit i el cos alhora.
Els Lestrígons i els Cíclops,
el feroç Posidó, mai no serà que els topis
si no els portes amb tu dins la teva ànima,
si no és la teva ànima que els dreça davant teu.

Has de pregar que el camí sigui llarg.
Que siguin moltes les matinades d'estiu
que, amb quina delectança, amb quina joia!
entraràs en un port que els teus ulls ignoraven;
que et puguis aturar en mercats fenicis
i comprar-hi les bones coses que s'hi exhibeixen,
corals i nacres, ambres i banussos
i delicats perfums de tota mena:
tanta abundor com puguis de perfums delicats;
que vagis a ciutats d'Egipte, a moltes,
per aprendre i aprendre dels que saben.

Sempre tingues al cor la idea d'Ítaca.
Has d'arribar-hi, és el teu destí.
Però no forçis gens la travessia.
És preferible que duri molts anys
i que ja siguis vell quan fondegis a l'illa,
ric de tot el que hauràs guanyat fent el camí,
sense esperar que t'hagi de dar riqueses Ítaca.

Ítaca t'ha donat el bell viatge.
Sense ella no hauries pas sortit cap a fer-lo.
Res més no té que et pugui ja donar.

I si la trobes pobra, no és que Ítaca t'hagi enganyat.
Savi com bé t'has fet, amb tanta experiència,
ja hauràs pogut comprendre què volen dir les Ítaques.

K. P. Kavafis (1911)
(Traducció: Carles Riba)

EL PLAER

El viatge de la lectura també coneix moments de plaer, per delectar-s'hi. L'aparició de la seducció del text, dels mots sensuals, de les imatges sexuals recorre, com un formigueig de baix a dalt, el lector. És el que alguns anomenen el plaer eròtic de la lectura; o hauria de dir de l'aventura? Determinats paràgrafs es refreguen voluptuosament per la imaginació del lector i l'ancoren per un temps. És tant un plaer com un perill, des-

cobreix el lector, el nostre Ulisses. S'hi està bé, però cal reprendre el viatge.

EL RETORN

A poc a poc es restableix un nou equilibri, la fidel Penèlope que ha teixit i desteixit el text —paraules germanes— a l'espera de l'arribada del seu Ulisses pot, després de la lluita, descansar, o retrobar el seu espòs. El text literari permet aquestes trobades, i encara que les fem en moments diferents de la vida, encara que els anys ens hagin envellit, el retorn a la lectura que hem estimat ens rejuveneix.

NOUS VIATGES, NOVES LECTURES, NOUS LECTORS

Però sempre hi haurà nous viatges per emprendre, noves Ítaques on arribar. Si els paisatges de la lectura han estat atractius, si han mogut algun punt del lector, el lector cercarà nous viatges, voldrà saber de noves rutes d'un autor determinat, o d'una temàtica concreta. El lector es fa durant el viatge, vol un temps per madurar; cal tenir, doncs, confiança i paciència.

EL RETORN A LA LECTURA QUE HEM ESTIMAT ENS REJOVENEIX

I aquestes actituds són les que hem de transmetre als nous lectors, als joves: que explorin, que deixin lectures, que en comencin de noves, procurant que el contacte amb la lectura sigui a partir d'obres interessants, vives —no passa res si són complexes—, i això no deixa de ser un repte i una sort, trobar-nos amb la lectura que ens parli al nostre interior. Facilitar que algú emprengui el llarg viatge cap a Ítaca, «que el camí sigui llarg i ple d'aventures, ple de coneixença», com deia el poeta! ■

Escrit en una illa enmig de la Mediterrània, prop de l'inici de l'estiu de 2005.

BIBLIOGRAFIA

HOMER (1993). *L'Odissea*. Barcelona: La Magrana. (Traslladada en versos catalans per Carles Riba.)

KAVAFIS, Konstantinos P. (1977): *Poemes***. Barcelona: Curial. (Traduït i anotat per Carles Riba.)

RAMON BASSA I MARTÍN
és professor de la Universitat de les Illes Balears

ESCOLA CATALANA

Si us manca algun número endarrerit, demaneu-nos-el

ÀREA D'EDUCACIÓ I FORMACIÓ D'ÒMNIU CULTURAL

Diputació, 276 - 08009 Barcelona - Tel. 93 319 80 50 - Fax 93 310 69 00 - escolacatalana@omniuncultural.org